

בבא מציעא ג

משה שווערד

1. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף ג עמוד א

אפי' תימא סומכוס שבועה זו מדרבנן היא מדר' יוחנן וכו'. ולאו למימרא דמעיקרא לא הוה ידעינן דשבועה זו היא מדרבנן, אלא דקס"ד שהיתה מן הדין לברר הספק, והשתא פרקינן שהיא תקנת חכמים וכו', ומעתה לא קשיא על ההיא דסומכוס דהתם לא שייכא הך תקנתא כלל וכדפרישנא לעיל. וכבר פירשתי למעלה כי לפי שיטת רש"י הא דר' יוחנן פליגא אדר"פ, דלר"פ אין שבועת משנתנו מפני חששא שתוקף בטליתו של חברו דרך גזל, אלא משום דמורי הוראה דהיתרא לנפשיה.

2. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף ג/א

שבועה זו מדרבנן. ואם תאמר מאי משני מעיקרא נמי הוה ידע שפיר דשבועה זו מדרבנן ומכל מקום הוה קשה ליה לסומכוס דמאי שנא דתקינן שבועה טפי גבי מציאה מגבי שור שנגח ומאי משני מזה ויש לומר דשפיר הוה ידע דאיכא שבועה דרבנן אפילו לסומכוס אבל קא סלקא דעתיה דהוי כדי לברר הספק והך שבועה שייכא שפיר גם במילתיה דסומכוס דשור שנגח ומשום הכי הוה קשה ליה דמאי שנא דאיכא שבועה גבי מציאה טפי מגבי שור שנגח ומשני שבועה זו כדרכי יוחנן שלא יהא וכו' והילכך במילתא דשכיחא כי הכא במציאה תקינן רבנן שבועה אבל במילתא דלא שכיחא כההיא דשור שנגח לא תקינן רבנן שבועה. תלמיד ר"פ ז"ל: וכן פירש הרא"ש וזה לשונו אפילו תימא סומכוס מתחלה נמי היה יודע שהיא מדרבנן ולא בא לחדש אלא הטעם שלא יהא כל אחד וכו' וכההוא דסומכוס לא תקון שיחלוקו בשבועה דלא שכיח שיוולד ספק בענין זה. עד כאן. וכן פירש גם הריטב"א ז"ל:

3. רש"ש על בבא מציעא דף ג/א

גמרא אפ"ת סומכוס שבועה זו מדרבנן היא כו'. לא דמעיקרא הוה ס"ד דשבועה זו דאורייתא היא דהא אף סומכוס מודה היכא דאיכא שבועה דאורייתא (לקמן ק) ועוד אין לך שבועה מה"ת חוץ מג' כו' (רמב"ם ריש הל' טוען) אלא דהס"ד דרבנן תקנוה מטעם דמשקרי א"כ דסומכוס נמי וחדש לו דטעמא כדריו"ח:

4. פני יהושע על בבא מציעא דף ג/א

גמרא דאמר רבי יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כאו"א הולך ותוקף. כבר כתבתי בזה באריכות בלשון התוס' בד"ה אי תנא מציאה [ב' ע"ב] ליישב אליבא דרש"י וכתבתי שם דאפילו על אותו החלק שתופס בידו ממש אפ"ה צריך שבועה מהאי תקנה גופא וכ"כ התוס' לקמן (דף ז' ע"א), אלא שרבים חולקים ואומרים במאי שתפס בידו לא שייך האי תקנה דאי לא תימא הכי בכל דוכתא דאמרינן המוציא מחברו עליו הראיה למה לא אמרו שישבע משום האי תקנה. והאמת שלא נתקנה שבועת היסת בימי המשנה. ולי נראה דאדרבא לדידהו תקשה מאי שנא דבמותוק גמור לא חשו להאי תקנה ובאותו עשו תקנה, אלא ודאי משום דמלתא דלא שכיחא היא שיוציא אדם בכח משל חברו ויתקפנו לגמרי לידו ובכה"ג מיקרי גזלן גמור כגון ויגזול את החנית וא"כ לא שייך לעשות תקנה לזה כיון דלא שכיחא ואדרבא אמרינן בכל דוכתי דחזקה כל מה שביד אדם הוא שלו ולא חיישינן שחטפו כיון דלא שכיח, אבל עיקר התקנה שלא יתפוס במקצת הבגד דרך אחיזה בעלמא דזה ודאי שכיח טובא שאף אם אין כחו יפה משל חברו יכול לעשות כן ולכך תקנו שצריך שבועה, וחזקה שכל מה שביד אדם הוא שלו נמי לא שייך כיון ששניהם אוהזים, וא"כ מהאי טעמא משמע להדיא דאפילו על החלק מה שתופס בידו נמי צריך שבועה דאל"כ מה הועילו חכמים הא יטול מ"מ כדי תפיסתו בחנם, אלא על כרחך כדכתובנא וכן הסכים הש"ך להלכה, ודו"ק:

5. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף ג/א

לימא מתניתין דלא כרבי יוסי. הכי פירושו לפי שיטת רש"י בשלמא אי מתניתין בדאיכא הוראת היתר ופירושא דהך קמשמע לן הוי קמשמע לן דמקח וממכר נמי איכא הוראת היתר דהא דרבי יוסי משום דאיכא רמאי אלא אי אמרת דמתניתין איירי אפילו היכא דליכא הוראת היתר כדמשמע פשטא דצריכותא קשיא דלא אסיק אדעתיה דיש חילוק בין היכא דליכא הוראת היתר לודאי רמאי ומשני ליה דיש חילוק דאף על גב דליכא הוראת היתר

אימר הכי איתרמי דבהדי אגבהוה או קנאוה דאם תאמר הא תריצנא לה לעיל הכי דבהדי הדדי אגבהוה ומתוך קושיא זו כתב הרשב"א ז"ל דכל חד מהנד פירכי באנפי נפשא איתאמרא ותלמודא קבע להו הכא לכולהו.

6. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף ג/א

בין לרבנן בין לרבי יוסי. פירוש כל הלשון הזה עד תנא רבי חייא אינו מעיקר הגמרא אלא מלשון רב יהודאי גאון והביאנה ספרי בעיקר הגמרא והרבה יש כיוצא בו במסכתא זו ואיכא נוסחי דלא גריס ליה אבל רש"י גריס ליה ועיקר הקושיא דהתם גבי חנוני על פנקסו ודאי חד מינייהו רמאי הוא בודאי והרי הממון ביד שלישי כלומר ביד בעל הבית ואם כן למה לא אמרו יהא מונח ביד שלישי דניפקיה מבעל הבית כדי שלא ירויח הוא ונינחי ביד שלישי...

7. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קעב/א

(תרמ) ואם נאמן ע"א בכה"ג לברר מי הוא המפקיד, נראה דזה תלוי בדין אבידה, דלדעת הר"ן בפ' גיד הנשא, ע"א נאמן, ודעת הריטב"א בשם רבו, גיטין כ"ז, דאין ע"א נאמן. ומלשון המשנה יהא מונח עד שיבא אליהו משמע דאליהו נאמן לברר של מי הוא, ובדבר דצריך שני עדים לא מהני נביא, ואפילו משה ואהרן לא מהימני, ומוכח דע"א נאמן, ויש לדחות, דהכונה דכשיבא אליהו יודה הבע"ד בעצמו שיתבייש לכפור בפני אליהו, ובשורת הר"ן סי' ע"ה, באחד שהניח מעות לחבורה של מצוה ואינו ידוע לאיזו חבורה, אין ע"א נאמן לברר לאיזו חבורה, דע"א אינו קם לממון, ולכאורה זה סותר לשיטתו דבאבידה ע"א נאמן, וי"ל דבאבידה כיון שהמוצא אסור לו להשתמש בה, א"כ אין עדותו של העד להוציא ממוחזק, אבל הכא כל זמן שלא נתברר לאיזו חבורה צריך לתת, היתומים משתמשין בכל מה שהניח אביהם ונמצא שע"י עדותו של העד מוציאים מן היתומים ממון שלהן, ועיין בשער המשפט סי' ל"ג:

8. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף ג עמוד א

גמרא כמותה שעה למחתי ממנו שלשה דברים. שאין נכנסין לחורבה וכו'. נ"ב ק' ע"ד רש"י (שבת ק"ח ע"א) ד"ה מאי עד שיבא אליהו ויאמר. ופירש"י איסור והיתר אין תלוי בו דלא בשמים הוא ע"ש. ואיך למד הש"ס דינים אלו מאליהו. ואפשר לומר דאם אליהו אומר דינים מצד הנבואה. אזי שייך לא בשמים היא. ואין נביא רשאי לחדש דבר. אבל אם אומר מלתא בטעמא מה ששמע מפי חכמים אחרים. אזי שומעין לו כמו שמצינו (עירובין מ"ב ע"ב) דרצה הש"ס לומר דהנהו שב שמעתתא. אליהו אמרם מה ששמע בבית המדרש ע"ש:

9. רש"י על בבא מציעא דף ג/א

מפני מה אמרה תורה כו' – [1] ולא חשבו כמשיב אבידה לפטור, שלא כפר בכולו:

10. תוספות מסכת בבא מציעא דף ג עמוד א ד"ה מפני מה

מפני מה אמרה תורה כו' - [2] פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא נימא מגו בעלמא ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל הואיל וחבירו מכיר בשקרן אבל במקום שיכול להעיז כגון בבנו ואמר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא פ"ב דכתובות (דף יח. ושם) ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מב). וא"ת כופר הכל מגלן דפטור ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז דהא אפי' במקום שיכול להעיז פטור כגון בכנו ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו דאי בעי כפר הכל ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למכתב שעד אחד מחיבו שבועה ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד הא בלאו הכי חייב דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו יודע והעד מעיד שהוא גנב או שאביו הלוה לו וי"ל דמכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת הטענה חייב ולא כופר הכל.

11. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף ג עמוד א

והא דלא כתב רש"י שיפטר מטעם מיגו, היינו דמיגו סתם לא מהני לאפטורי משבועה [אלא דוקא בכהאי גוונא שהיה יכול להרויח כסף זהו נקרא משיב אבידה. ולא רק כשהיה יכול לטעון טענה עדיפה באותו ממון].

12. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף ג עמוד א

בגמ': אמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע כו'. **הרא"ש (שבועות פ"ז סי' ג') הביא מהר"י הלוי דלא אמרינן מיגו בכדי לאפטורי משבועה. והקשה עליו מדברי רבה כאן דקאמר דע"י מיגו דה"י יכול לכפור הכל הו"ל לאפטורי משבועה דמודה במקצת.**

ותי' בתומים (סי' פ"ה בכללי מיגו אות ק"ג) דדוקא היכי דאיכא כבר שבועה מקודם, א"כ אף דלפעמים איכא מיגו, שבועה לא זזה ממקומה, ולא מהני מיגו לפטור אותו מהשבועה. אבל כאן מקשה רבה דהרי בכל מודה במקצת יש לו מיגו שה"י יכול לכפור הכל, א"כ אין מקום כלל לחייב אותו שבועה בתחילה, ואמאי לא נימא מיגו שהתורה לא תחייב אותו כלל שבועה. ועיין מש"כ ע"ז מהר"ש לנדא בשו"ת נ"ב תנינא חו"מ (סימן כ').

13. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף לח עמוד א

מפני מה אמרה תורה. **כתב הרא"ש ז"ל שלא בא ליתן טעם למה מודה מקצת חייב וכופר בכל פטור דדוקא רבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא [ב"מ דף קטו א] ואין דרך אמורא לפרש טעמא דקרא [1] אלא הכי פירושה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כפר בכוליה [2] או נלמוד מהכא דלא אמרינן מגו ומשני חזקה [כו'] והוה ליה מגו דמעיו ולא אמרינן [פירוש דהוי מגו במקום עדים] אבל אין לפרש [3] מפני מה מודה במקצת חייב ובכופר בכל פטור נימא כ"ש כופר בכל ושיתרץ אין אדם מעיז ואם איתא שהיה חייב לא היה יכול לכפור דהא מצינו בהרבה מקומות שיכול לכפור ואפי' הכי כופר בכל פטור פרק ב' דכתובות (דף יח א) גבי מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס דחשבינן ליה משיב אבדה משום דבבנו מעיז וכן פ"ק דמציעא (דף ד א) בשמעתא דהילך [א] אלא כופר בכל דפטור גזירת הכתוב הוא דאמר כי הוא זה. [ב] ויש מפרשים דמדאיצטריך עד אחד לחייב שבועה שמעינן דכופר בכל פטור דאם לא כן למה לי קרא לעד אחד ולאו מלתא היא דהא אצטריך להיכא דלא ידע שהוא חייב לו אלא עד אחד שמעיד:**

14. חדושי הרשב"א על מסכת בבא קמא דף קז/א

דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. [3] פי' כיון דכופר בכל פטור כל שכן דהו"ל למיפטר מודה מקצת דמשיב אבידה הוא, וא"ת ומגולן דכופר בכל פטור, אדרבא נימא כיון דאפי' מודה מקצת חייב כל שכן כופר בכל. י"ל דמדחייב רחמנא מודה מקצת ושתק מכופר בכל שמע מינה דכופר בכל

פטור, דאי לא לכתוב רחמנא בכופר בכל ואנא ידענא דמודה מקצת נמי חייב. דמאי אמרת כיון דמודה מקצת ולא כופר בכל רגלים לדבר דקושטא קאמר, לא היא. דאדרבה קאמר איכא למימר דאיערומי קא מערים, סבר אי כפרנא בכל בעינא לאישתבועי אודה במקצת ואהוי כמשיב אבידה ואפטור, וכדאמר בריש פרק שנים אוזוין בטלית (ב"מ ג, א) אי ס"ד שתים חייב בשלש היאך פטר ליה ר"ע הא ערומי קמערים, סבר אי אמינא שתים בעינא אשתבועי אימא שלש ואהוי כמשיב אבידה ואפטור. ואינו מחזור בעיני, דכיון דע"כ אצטריך למיכתב חד מינייהו לגלויי אחבריה, אדרבה נימא מדחייב רחמנא שבועה במודה מקצת ואע"ג דרגלים לדבר דקושטא קאמר, שמע מינה דכל שכן כופר בכל. ויש מפרשים דמשבועת עד אחד ילפינן פטורא לכופר בכל, דע"כ שבועת עד אחד בכופר בכל היא. דאי מודה מקצת העדות עד אחד למה לי בלא עד אחד מיחייב. וגם בזה יש לגמגם, דדלמא עד אחד קאתי בשאין כפירת הטענה שתי כסף או בשאין בהודאה שוה פרוטה, דבלא עד אחד לא משתבע (שבועות לח, ב). וי"ל דדווקא הוא לומר שלא הוצרך עד אחד כי אתי אלא בכי הא בלחוד:

15. רש"י על בבא קמא דף קז/א

כדרבה דאמר רבה – [1] אין אדם מעיז פניו בפני זה שעושה לו טובה הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה והיכא דמודה מקצת בכולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז:

16. תוספות על כתובות דף יח/א

חזקה אין אדם מעיז פניו. לא כמו שפי' בקונטרס בהגוזל (ב"ק דף קז). דאין אדם מעיז לפי שעשה לו טובה שהלוהו אבל בפקדון מעיז דאם כן בפקדון מודה מקצת נמי יהא פטור במגו דאי בעי כופר הכל ובכל דוכתא משמע דמודה מקצת חייב בפקדון גבי עשר גפנים טעונות מסרתי לך כו' (שבועות דף מב:) דמשמע דאיירי בפקדון וגבי סלע הלוייתי עליו ושתים היה שוה (שם מג.) וגבי מציאה נמי אמרי' בהניזקין (גיטין נא. ושם) דמודה מקצת חייב ולא מהימן במגו [2] אלא אור"ת דהיינו כגון חזקה שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה שאין לאדם פנים לכפור הכל [3] וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שתבירו מכיר בשקרו ואין להאריך:

17. שו"ע אה"ע סימן יז

(ב) אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה, הרי זו מקודשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה בפניו: גרשתני, נאמנת; חזקה, אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה: הגה - י"א דוקא לענין שקדושין תופסין בה נאמנת וצריכה גט, אבל אינה נאמנת להנשא לאחר (הר"ן פ"ב דכתובות בשי"א) או ליטול כתובתה (הגהת

מיימוני פ"ב דגירושין). ויש חולקים וס"ל דלכל דבר נאמנת (רמב"ם). וי"א עוד דבזמן הזה דנפיש חוצפא ופריצותא, אינה נאמנת אלא לחומרא, דאיתרע חזקה דאינה מעיזה (ב"י בשם א"ח). ...

18. שערים מצויינים בהלכה- בבא קמא דף קז/א

חזקה דהכא נתקלקל בזמנינו. וכבר כתב החת"ס מס' חולין (י:) דהרבה חזקות כאלן הבניות על תכונת נפשם של בני"א נתקלקלו תכונתם, וכגון חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וכו'. ועי' מה שהארכנו במס' קידושין (מה: ד"ה שארית) ובמס' ב"ב (לג: ד"ה לא) בענין זה.

19. תוספות רבינו פרץ מסכת בבא קמא דף קז עמוד א

ובכוליה בעי דלודי. פירש בקונטרס דקשה ליה כיון דבכוליה בעי דליכפריה א"כ הוי חשוד אממונא ומגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבעתא והיכי משבעינן ליה, לכך קאמר דבכוליה בעי דלודי. ותימא דהא מסקינן פ"ק דמציעא (ו א) דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבעתא. לכ"נ דה"ק דקשה ליה כיון דאין אדם מעיז פניו א"כ ליהמניה בלא שבועה, דודאי קושטא קאמר דאי היה חייב לו אידך מקצת לא היה מעיז פניו לכפור לו כלל, לכך קאמר ובכוליה בעי דלודי וכו', כלומר ודאי מעיז פניו משום אשתמוטי קמשתמיט.

20. שערים מצויינים בהלכה- בבא קמא דף קז/א

מודה במקצת הטענה ישבע. כתב בכלי חמדה (ריש פ' משפטים ד"ה איברא) דמצינו דמותר להשביע את חברו בב"ד כשהודה במקצת, אע"ג דיודע דחבירו נשבע לשקר ועובר בלפני עור, והביא דכבר העיר בזה בתשו' מוצל מאש, איך מותר לעבור על לאו דלפנ"ע במקום פסידא, וצ"ל דהוא לא עושה כלום בזה, שהב"ד הם המחייבים אותו לישבע, וחרץ מזה יש גילוי קרא דמותר להשביעו ואמרינן הלעיטהו לרשע וימות. ועי' בתתן סופר (פתיחה לשיטה דפוגמת) איך נותנין שבועה נגד עד אחד, הא העד מעיד שחייב ועוברין על לפני עור, וכתב דהרי

לגבי הנתבע שייך אשתמוטי ואמרינן דע"י שבועה יפרוש, ולא יהיה עבירה כלל, אלא דעכ"פ כשדואין שרוצה לישבע, אכתי קשה איך מניחין לו, הא איכא עד אחד שמעיד לנו שחייב ועוברין על לפני עור, וצריכין לומר דלהעיד נגד חזקת כשרות להחזיק אינשי ברשיעי, לזה אינו נאמן, ולא האמינה תורה רק לחייב שבועה, אבל להחזיקו ברשע דיהא אסור להב"ד להשביעו משום לפני עור לא.

21. תוספות מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב ד"ה בכוליה בעי

בכוליה בעי דלודי ליה - מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבעתא ומשני דמשתמיט ולא חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (דף ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבעתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שראו שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד ומשמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קז: ושם) דהוי דאורייתא וכן בנסכא דר' אבא (שבועות דף לב:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם דאשבעה דרבנן לא אמר הכי לכן י"ל ובכוליה בעי דלודי ליה כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן

במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ:): אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסט משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו.

22. שערים מצויינים בהלכה

דף ג: בכוליה בעי דלודי ליה. כתבו התוס' דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם. נוכ"ה בשו"ע חר"מ סי' עה סי"ד. ובמס' גיטין (נא: ד"ה ובכולי) כתבו הטעם לזה, משום דלא עבדינן תקנתא לתקנתא [עי' לקמן ה.]. פי' דמתוך שאיל"מ זה בעצמו מדרבנן, ולכן לא תקנוהו רק בשבועה דאורייתא, ולא בשבועה דרבנן דהוי תקנתא לתקנתא, וכן הוכיח בתשו' הלכות קטנות (ח"א סי' יב) דמתוך שאיל"מ הוא רק תקנתא דרבנן.

23. רמב"ם יד החזקה הלכות טוען ונטען פרק ז

(ז) מי שהודה בבית דין שאני חייב לזה התובע מנה ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה שהודיתי בו והרי עדים הרי זה עדות מועלת ועושין על פיהם שהרי לא הכחיש עדין ואינו כאומר לא לויתי מעולם:

24. כסף משנה על הלכות טוען ונטען פרק ז הלכה ז

מי שהודה בב"ד וכו' שהרי לא הכחיש עדות וכו'. כלומר ואינו דומה לדין הנזכר בפ"ו אצל מנה הלוייתך ואמר לא היו דברים מעולם. הר"ן בריש מציעא כתב על דין זה דדבר תימה הוא והוא ז"ל דקדק שם מהא דאמרינן מה לפיו שאינו בהכחשה והזמה בהפך וצ"ע:

25. חדושי הר"ן על בבא מציעא דף ג/ב

מה לפיו שכן אינו בהכחשה והזמה. מהא שמעינן דמי שהודה בב"ד וחזר בו ואמר נזכרתי אע"פ שהעדים מעידים כדבריו אין משגיחין בו דודאי הכא בכה"ג עסקינן דאי בעומד בדבורו מאי אולמה דפיו מתנה בעלמא הוא דקא יהיב לי' אי בעי למיתב לא מצי יהיב אלא ודאי אפי' בשאינו מעמיד דבריו וחוזר בו לא כל הימנו ולא משגיחין אעדים כלל בין באומר לויתי ועדים מעידים שלא לזה בין באומר לא פרעתי והעדים מעידים שפרע, והיינו דאמרי' בפ' יש נוהלין (קכ"ח ב') המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידים שפרעו כולו נשבע וגובה מחצה כלומר אפי' חזר לומר כדברי העדים שכיון שהודה בתחילה שלא פרע אלא מחצה אינו יכול לחזור בו אע"פ שעדים מסייעים אותו, והיינו נמי דגרסינן בפ' שבועת הדיינים (מ"א ב') הווא דא"ל להכרי' הב לי מאה זוזי דאזיפתך א"ל לה"מ אתו סהדי ואמרי דאזופי' ופרעי' אמר אביי אגן אמאן נסמוך אינהו אמרי אוזפי' אינהו אמרי פרעי' רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, אלמא אע"ג דהתם הווא לה הודאה מתוך כפירה אע"ג דאיכא עדים דפרעי' לא פטרי' לי' כ"ש בהודאה גמורה, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהל' טוען ונטען שמי שהודה בב"ד שהוא חייב לפלוני מנה ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה שהודיתי לו והרי עדים הרי זה עדות מועלת ועושין על פיהם שהרי לא הכחיש עדותם ואינו כאומר לא לויתי מעולם ודברי תימה הם וצ"ע:

26. חדושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא דף ג/ב

[ותימא לדברין] הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' ז' מהלכות טוען ונטען (ה"ז) מי שהודה בב"ד שאני חייב לזה התובע מנה ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתי. לו חובו זה שהודיתי לו והרי עדים, הרי זה עדות מועלת ועושין על פיהם, שהרי לא הכחיש עדות ואינו כאומר לא לויתי מעולם, עכ"ד. ולדבריו נצטרך לפרש כאן מה לפיו שכן אינו בהכחשה והזמה כלומר דלא (שייר) [חזר] ביה, ולעולם בעומד על דבריו אלא שהעדים מכחישין אותו, הא בחזר ואומר כדברי העדים יכול הוא לחזור ומקבלין ממנו. ...

27. שערים מצויינים בהלכה

ובקצוה"ח (סי' לד סק"ד) הביא בשם תשו' מהר"י בן לב, דזה שמורה שחייב הוי כאלו אמר חייב אני לך מנה, ויכול לחייב עצמו מתורת מתנה, או בתורת חיוב חדש אף שאינו חייב מדינא, נויש להעיר מתשו' הר"י מיגש (סי' קסח) דדוקא אם אומר בלשון הודאה שהוא מודה על ממון שיש לו אצלו, לא בלשון חיוב שהוא מחדש בו הקנאה ומחייב עצמו עתה הממון. וכעין ד' מהריב"ל כ' בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' עד) שנאמן מכח מיגו שהיה יכול לתת לו במתנה עי"ש, והקצות דחה דכריו מהגמ' כאן, דאי טעמא דפיו משום מתנה וחיוב, א"כ איך שייך ביה הכחשה והזמה, והא ודאי במתנה מצי יהיב ליה, ומאי אולמיה דפיו יותר מבעדים, וככתב דהטעם הוא משום דאדם נאמן על עצמו, והתורה נתן לו נאמנות כמאה עדים, והביא מפרש"י הג"ל, וא"כ כי היכי דהאמינה התורה שני עדים על אחרים, כן האמינה לכל אחד על עצמו וכו'.

הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. פרש"י ברייתא היא בתוספתא דבבא מציעא (פ"א). אבל במס' קידושין (סה:) פרש"י, דילפינן מקרא (משפטים כב-ח) "אשר יאמר כי הוא זה", הרי שסמך על מקצת הודאתו. וזה לשון התוספתא (ה"ו) הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, אימתי בזמן שטענו והודה, אבל אם הודה מפי עצמו יכול לחזור בו, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ועי' ברא"ש (ב"ק פ"ג סי' טו).

28. ברכת אברהם

בענין הודאת בע"ד כמאה עדים

ה. הקצוה"ח (ל"ד סק"ד) הביא דברי המהרי"ן לז' דטעמא דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי משום התחייבות בתורת מתנה כאומר לחזירו חייב אני לך מנה (כתובות ק"א ע"ב). והקטוה"ח הביא כמה ראיות לסחור דבריו ומסיק דהוא דין נאמנות מגזה"כ דכי הוא זה, כמבואר ברש"י (קידושין ס"ה ע"ב ד"ה הודאת). וב"מ לדינא בהך תקירה נראה באופן שחזירו יודע שהאמת אינו כן אם מותר לו לקבל הממון כשהמודה חזר בו וב"ד מחייבין אותו, או שצריך להודות שאינו חייב לו, ולהמנע מלשבע. עוד נ"מ בהודאה נגד הודאה אם תולה בזה מי המודה האחרון, דאם זה ענין נאמנות לא איכפ"ל בזה, אלא לעולם נשאר כל אחד בממונו משא"כ אם זה התחייבות הרי המודה האחרון ראוי לחייב ולקבל הודאתו.

ו. והקצוה"ח הוכיח מסוגיין מה לפיו שאינו צהכחשה וצהזמה תאמר בעדים שיטנו צהכחשה וצהזמה, מה שייך פירכא כזו אם נימא דפיו מהני מטעם מתנה, וא"כ צודאי כל הנוגע לנאמנות עדים עדיפי, ואין בזה שום טענה שפיו צחכו ליתן מתנה. ונראה דכבר צחחילת טענת הגמ' ופיו אינו מחייבו ממון יהא הודאת בע"ד וכו' מוכח כן, דאי זה ענין התחייבות ל"ש כלל לענין דררא דשבעה. ומדע דלא אמרינן מה לפיו שיכול להקדיש ולנדור ולהפקיר, ובע"כ דכל הגדון לגבי נאמנות. ובין הוכיח מעיקר דין מודה במקצת, דהא פשיטא שצחובע מנה וחזירו כופר ומחייב חמשים, דל"ה כה"ג מוצ"מ. ובע"כ דנאמן שחייב מקצת.

29. תוספות מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב ד"ה אשם היינו

מה אם ירצה לומר מזיד הייתי - ... ואם תאמר והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה.

30. רמב"ם יד החזקה הלכות סנהדרין פרק יח

(ו) הגונב כלי שרת מן המקדש והמקלל בקוסם והבועל ארמית אין בית דין נזקקין להן אלא הקנאין פוגעין בהן וכל שהורגן זכה וכן כהן ששמש בטומאה לא היו אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה היו מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגזירין גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהודאת פיהם הוראת שעה היתה או דין מלכות היה אבל הסנהדרין אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה שמא נטרפה דעתו בדבר זה שמא מן העמלין מרי נפש הוא המחכים למות שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות שמא כך זה יבא ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג וכללו של דבר גזירת מלך היא:

31. פתחי תשובה על יו"ד סימן א

[ו] טריפה. כתב בתשובת בית יעקב סוף סימן ד' דמה דאסרינן שחיטתו למפרע הוא ודאי איסור כיון דהוא תרתי לריעותא השוחט איתרע והבהמה בחזקת איסור ע"ש ועיין בספר נחלת עזריאל בנדה ד' ג' ד"ה והנה. ועיין בתשובת גבעת שאול סימן י"ז שנשאל בשוחט שבא לפני בית דין והודה שע"פ הרוב שחט בשכרות ומחמת זה לא שחט כראוי ועשה כמה פעמים דברים הפוסלים בשחיטה שהייה דרסה כו' ובקש מהם להורות לו סדר תשובה על המעשים רעים שעשה מה דינו של הבשר והשומן שיש עדיין משחיטת זה השוחט והשיב להיתר דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע אף בכהאי גוונא ע"ש באריכות. ועי' בשו"ת חות יאיר סוף סי' ע"ב באשה שאומרת דרך תשובה שזינתה וכן בהתודה הבעל מבואר שם דאם אומר דרך תשובה לא שייך אין אדם מע"ר אך לא הביא שם שום ראיה ע"ז ובאמת מבואר כן בתוס' ב"מ ד' ג' ע"ב סוד"ה מה אם ירצה ע"ש

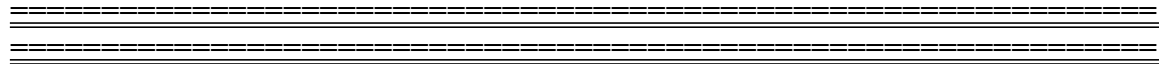
32. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף ג עמוד ב

ידוע מה שהקשה בפרי מגדים (יורה דעה סי' ה', משבצות זהב ז), כיצד כהן נאמן שפיגל את הקרבן, הרי אין אדם משים עצמו רשע.

בפרדס יוסף (פר' צו) תירץ על פי דברי התוספות שלפנינו, שאם עושה כן לחזור בתשובה שפיר דמי, כמו כן במפגל אינו רוצה שבעל הקרבן יפסיד את כפרתו, ולכך אומר שפיגל כדי שהלה יידע שצריך להבין קרבן אחר, ובאופן זה שפיר יש לומר שאדם עושה עצמו רשע.

במנחת חינוך (מצוה שסה) הקשה לפי"ז, דהנה בסוטה קי"ל דאם יש עד א' שנטמאה אין משקים אותה, דאין המים בודקים, וברשב"א נסתפק אם אותו שקינא לה ונסתרה עמו הוא עצמו מעיד שנטמאה אם היא נאמן, דהא אין אדם משים עצמו רשע. ולתוס' הנ"ל קשה, דהרי גם כאן אינו רוצה שימחקו את השם שלא לצורך ע"כ.

ותירץ בזה בקהלות יעקב עמ"ס נדרים (סי' מא): כל מקום שצריך עדות והוא משים עצמו רשע אינו נאמן דלשם תשובה מכיון ועי"ז להכשירו לעדות, דכל שהוא רשע עפ"י דיבורו לא יוכל להיות לעד כשר [ורשע שפסול מה"ת אינו נאמן, רק הפסול מדרבנן נאמן כמש"כ הר"מ פ"א דסוטה הט"ו].

1. שעורי ר' דוד מסכת בבא מציעא דף ג עמוד א

רנא) לרש"י הנידון משום הפה שאסר, ולתוס' משום מיגו גמ' דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע וכו'.
ופירש"י ולא חשוב כמשיב אבידה לפטרו שלא כפר בכולו ע"ש, והיינו דכיון שהיה יכול לכפור בכולו ולא כפר, הו"ל משיב אבידה ויפטר משבועה. [ואף על פי דמשיב אבידה פטור רק מתקנה דרבנן כמש"כ רש"י בכמה דוכתי, מ"מ הכא מקשה שיהיה פטור מדאורייתא ועיין בשטמ"ק]. וכנראה דכוונת רש"י דהוי הפה שאסר ומשום כך יפטר משבועה.

אכן התוס' פי' דהשאלה היתה שיהא נאמן במיגו דאי בעי כפר בכולו, והיינו דס"ל דלא הוי זה הפה שאסר אלא רק מיגו, [ולכאורה היינו משום דכיון דהשני תובעו אין זה הפה שאסר].

אולם קשה דהא בכתובות דף טו: כתבו התוס' (בד"ה ומודה) דאף בהלה תובעו נמי הוי הפה שאסר [גבי שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו דכיון שאין לו ראייה שהיתה של אביו אף על פי דתובעו הוי הפה שאסר] ע"ש, וא"כ מ"ט הכא גבי מודה במקצת כתבו דהוי רק מיגו ולא הפה שאסר.

ונראה בזה דהנה כדין מיגו איכא ג' אופנים, דיש מיגו /דאי בעי טעין טענה אחרת טובה יותר/, ויש מיגו דאי בעי שתיק, ויש הפה שאסר.

- **והנה בכל מיגו הוי טענת התובע טענה מצד עצמה, ורק דיש לנתבע נאמנות יותר ע"י המיגו.**
- **משא"כ מיגו דאי בעי שתיק, עדיף טפי, דאם היה שותק לא היה להתובע שום טענה כלל ורק דעכשיו שאינו שותק יש להשני טענה, [ועכ"פ אין זה ככל מיגו דאם היה שותק היה נאמן יותר, אלא דאז לא היה להתובע שום טענה].**
- **אבל הפה שאסר הוי יותר, דגם עכשיו שמודה נמי אין להשני טענה, דכל כח הטענה שיש לו היינו רק עד כמה שזה הודה ולא יותר.**

וכגון התם גבי שדה זו של אביך היתה, אין לו שום כח טענה כלל על השדה אלא רק מכח הודאתו של זה שמודה שהיתה של אביו, וכיון שטוען לקחתיה הימנו, שוב אין לו שום טענה כלל, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. [וברבינו - יונה בב"ב (דף כה ב) כתב, דאם אדם תובע מחבירו ממון בלא ראייה וטענה, אינו חייב להשיב לו כלל על דבריו, וא"כ אף כשעונה ומודה לו, אין יכול לתבוע יותר ממה שהודה].

2. פנים יפות על דברים פרק א פסוק יז

מ"ש לא תכירו פנים, ע"ד שפירש"י בישעיה סי' ג' הכרת פניהם ענתה במ ד"א ניכרים הם בעזות פניהם, יש לפרש גם כאן כלשון השני שלא יכירו בפני עזי פנים, ונ"מ להא דאמר רבה בריה ב"מ [ג.] מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע ואינו נאמן במיגו דכופר הכל חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ה, א"כ אם יראה הדיין בהכרת פניו שהוא עזות פנים לא שייך חזקה זו, ויהיה נאמן במיגו דכופר הכל ע"ז אמר לא תכירו פנים